

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІАЛЕКТУ ТА ЙОГО ФУНКЦІЙ У КОНТЕКСТІ МОВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

В епоху глобалізації та стандартизації мовних процесів особливої актуальності набуває вивчення локальних мовних підсистем, зокрема діалектів, які виступають вагомими чинниками збереження та трансляції унікальної культурної та соціальної ідентичності. У сучасній соціолінгвістичній парадигмі мова розглядається не лише як засіб комунікації, а також як складний соціокультурний конструкт, що відображає належність індивіда до певної спільноти. Вивчення теоретичних засад функціонування діалектів дозволяє глибше зрозуміти механізми формування мовної ідентичності, що є критично важливим для аналізу сучасних медійних та перформативних форматів, таких як стендап-комедія, де британські та ірландські діалектичні форми стають ключовим елементом комічного ефекту та самопрезентації.

Проблема визначення статусу діалекту залишається однією з центральних у діалектології та соціолінгвістиці. Традиційно в мовознавстві виокремлюють дихотомію “стандартна мова – діалект”. За визначенням Д. Крістала (David Crystal), діалект – це регіональний або соціальний різновид мови, який відрізняється від інших різновидів тієї ж мови особливостями фонетики, лексики та граматики [3, с. 142]. На відміну від акценту, який стосується виключно вимови, діалект охоплює всі рівні мовної системи. П. Традгілл (Peter Trudgill) наголошує на тому, що з суто лінгвістичного погляду всі діалекти є рівноцінними і структурно повноцінними системами. Зневажливе ставлення до певних діалектів чи визнання їх “неправильними” зумовлене соціальними, а не лінгвістичними факторами, оскільки стандартна мова історично є лише одним із діалектів, який здобув соціальний та політичний престиж [7, с. 8–9].

У контексті дослідження англійської мови важливо враховувати концепцію діалектного континууму. На території Великої Британії та Ірландії існує складна мережа взаємопов'язаних мовних варіацій, де межі між сусідніми діалектами є розмитими. У сучасній лінгвістичній науці класифікація діалектів базується на двох основних параметрах: географічному просторі та соціальній структурі суспільства. Відповідно, виокремлюють два магістральні види діалектів.

Територіальні (географічні або регіональні) діалекти. Це різновиди мови, якими користується населення певної території. Згідно з дослідженнями Дж. Чемберса (J. K. Chambers), географічна ізоляція в минулому була головним фактором формування таких діалектів [1, с. 5]. До цієї групи належать, наприклад, ірландський варіант англійської мови (Hiberno-English), шотландський (Scots), а також численні регіональні діалекти Англії (Geordie, Scouse, Cockney та ін.). Кожен із них має унікальний корпус лексичних одиниць та граматичних конструкцій.

Соціальні діалекти (соціолекти). Цей термін запроваджений для позначення мовних особливостей, притаманних певним соціальним групам, виокремленим за віковими,

гендерними, професійними або класовими ознаками. Основоположник сучасної соціолінгвістики В. Лабов (William Labov) довів, що мовна варіативність прямо корелює із соціальною стратифікацією [6, с. 27].

Для аналізу перформативного дискурсу (стендапу) релевантним є перетин цих двох різновидів. Стендап-коміки часто використовують регіональні форми, які одночасно маркують їхнє соціальне походження (наприклад, використання робочого діалекту Північної Англії як маркера “людини з народу”).

Будучи повноцінною знаковою системою, діалект виконує низку базових і специфічних функцій. Спираючись на загальні функції мови за М. Галлідеем (M. Halliday), можна виокремити такі специфічні функції діалекту:

Комунікативна функція: діалект забезпечує повноцінний обмін інформацією всередині локальної чи соціальної групи.

Експресивно-емоційна функція: діалектні форми часто володіють вищим ступенем емоційності порівняно зі стандартизованою мовою. У стендапі ця функція реалізується для створення комічного ефекту, посилення іронії чи сарказму.

Делімітативна (розмежувальна) та інтеграційна функції: Це ключові функції в контексті соціолінгвістики. Діалект діє як маркер межі «свій – чужий». З одного боку, він об'єднує членів групи (інтеграція), створюючи почуття солідарності, з іншого – відокремлює їх від носіїв інших діалектів або стандартної мови [5, с. 138–139].

Прагматична (впливова) функція: У публічному дискурсі використання діалекту є стратегічним вибором для встановлення контакту з аудиторією (rapport building), скорочення соціальної дистанції або маніпуляції сприйняттям.

Мовна ідентичність визначається як усвідомлення індивідом своєї приналежності до певної етнічної, соціальної чи культурної групи через мову. Дж. Едвардс (John Edwards) стверджує, що мова є найважливішим маркером ідентичності, оскільки вона не просто відображає реальність, але й активно конструює соціальні зв'язки [4, с. 21].

Використання діалекту в публічному просторі є актом конструювання ідентичності. Згідно з теорією індексальності М. Сільверстайна (Michael Silverstein), мовні одиниці (зокрема фонетичні особливості чи діалектизми) “індексують” або вказують на соціальні характеристики мовця. Коли британський чи ірландський комік використовує яскраво виражені регіональні форми, він актуалізує стереотипи, культурні коди та історичний контекст, пов'язаний з його регіоном. Більше того, Н. Коупленд (Nikolas Coupland) у своїх працях із соціолінгвістики перформансу зазначає, що в сучасних медіа діалект часто використовується стилізовано. Мовець може навмисно “згущувати” або модифікувати свій діалект (dialect styling) для досягнення певного ефекту – наприклад, автентичності, бунтарства або комічного контрасту [2, с. 146]. В ірландському та британському стендапі діалект стає інструментом саморефлексії та

деконструкції культурних стереотипів, дозволяючи артикулювати мовну ідентичність на противагу глобалізованій “нейтральній” англійській мові.

Теоретичний аналіз поняття діалекту доводить, що він є не просто відхиленням від літературної норми, а складною, структурованою мовною системою, яка несе величезне соціокультурне навантаження. Географічні та соціальні діалекти виконують надзвичайно важливі інтеграційні та делімітативні функції, виступаючи базисом для формування мовної ідентичності. У сучасних формах комунікації, таких як перформативний дискурс стендапу, діалектні форми (зокрема ірландські та британські) свідомо використовуються як інструменти прагматичного впливу, самопрезентації та соціокультурної маніфестації, перетворюючи сцену на простір актуалізації та переосмислення національної та регіональної ідентичності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Chambers J. K., Trudgill P. Dialectology. 2nd ed. Cambridge : Cambridge University Press, 1998. 216 p. URL: <https://kostaskonstantinou.com/wp-content/uploads/2015/05/DIALECTOLOGY-J.-K.-CHAMBERS-AND-PETER-TRUDGILL.pdf> (дата звернення: 24.03.2026).
2. Coupland N. Style: Language Variation and Identity. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. 222 p. URL: https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9780511346286_A23677469/preview-9780511346286_A23677469.pdf (дата звернення: 24.03.2026).
3. Crystal D. A Dictionary of Linguistics and Phonetics. 6th ed. Blackwell Publishing, 2008. 555 p. URL: <https://ia600806.us.archive.org/27/items/ADictionaryOfLinguisticsAndPhonetics/A%20Dictionary%20of%20Linguistics%20and%20Phonetics.pdf> (дата звернення: 24.03.2026).
4. Edwards J. Language and Identity. Cambridge : Cambridge University Press, 2009. 326 p.
5. Holmes J. An Introduction to Sociolinguistics. 4th ed. Routledge, 2013. 512 p. URL: https://lingua.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/Holmes_Janet_An_Introduction_to_Sociolinguistics.pdf (дата звернення: 24.03.2026).
6. Labov W. The Language of Life and Death: The Transformation of Experience in Oral Narrative. Cambridge : Cambridge University Press, 2013. 248 p. URL: <https://archive.org/details/languageoflifede0000labo> (дата звернення: 13.04.2026).
7. Trudgill P. Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society. 4th ed. Penguin Books, 2000. 240 p. URL: <https://archive.org/details/sociolinguistics0000trud> (дата звернення: 24.03.2026).

Манюк Юлія-Марія
Науковий керівник – доц. Гарасим Тетяна

UNVEILING THE STYLE OF “THE BOOK THIEF” BY MARKUS ZUSAK

The novel “The Book Thief” by Markus Zusak is known worldwide for its peculiar narrative and expressive language. M. Zusak’s writing style is rich with poetic imagery and deep focus on a moral and emotional points of human experience. One of the most interesting features of the novel is unusual choice of a narrator – Death. It allows the author to show the world and events from a unique perspective.

The aim of this article is to analyze the key stylistic devices employed by the author and to demonstrate how they shape the overall atmosphere and meaning of the novel.